

Ubeseđitev čustev v izbranih pesmih Iztoka Mlakarja

DOI: 10.4312/Obdobja.44.335-342

Vera Smole, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana; vera.smole@ff.uni-lj.si

V prispevku so obravnavane tri pesmi šansonjerja Iztoka Mlakarja, in sicer Izvirni greh, Šuolni in Čuoja, z zadnje zgoščenke *Porkaeva!* (2017) s poudarkom na prikazu besednih figur različnih oblik, s katerimi so izražena čustva. Ker so šansoni izvajani v t. i. kulturnem narečju, je podana definicija termina. Opisana je priredba kot postopek prenosa govorjenega (petega) besedila v poenostavljen strokovni zapis in predstavljena načela zanj, razvidna tudi iz priloženih pesmi.

Iztok Mlakar, besedne figure, čustva, kulturno narečje, poenostavljen strokovni zapis

This article discusses three songs, »Izvirni greh« (Original Sin), »Šuolni« (Shoes), and »Čuoja« (Log), from the latest CD *Porkaeva!* (2017) by the chansonnier Iztok Mlakar, with an emphasis on the display of verbal figures of various forms used to express emotions. Because chansons are performed in a »cultural« dialect, a definition of the term is provided. Adaptation as the process of transferring a spoken (sung) text into a simplified professional notation is described and its principles are presented, also evident from the songs included.

Iztok Mlakar, figures of speech, emotions, cultural dialect, simplified professional notation

1 Uvod

Za pesniško ustvarjanje šansonjerja¹ Iztoka Mlakarja² (pet zgoščenk s 45 pesmimi)³ lahko trdimo, da presega raven pop kulture. Večina njegovih pesmi odseva subtilno zaznavanje tegob t. i. malega človeka, ki jih ubeseđuje preprosto, a vendar zelo slikovito in izrazno bogato, še toliko bolj, ker imajo neknjižno podobo najpogostejše (briško-) kraškega, redkeje (idrijsko-)cerkljanskega in notranjskega kulturnega narečja. Iz marsikaterih pesmi veje mojstrsko ubeseđena ljudska modrost, zato so hkrati bolj ali manj

- 1 Čeprav ga večinoma opredeljujejo kot kantavtorja, upoštevam v njegovih intervjujih večkrat izražen odpor do tega poimenovanja; veliko ljubši mu je naziv šansonjer. Po eSSKJ je šanson »pesem z vsebinsko zahtevnejšim besedilom, navadno sentimentalna, satirična, za katero je značilno recitativno petje«, kar je vsebinsko zagotovo bližje njegovemu ustvarjanju kot to, kar opredeljuje pojem kantavtor, po SSKJ² »skladatelj in pevec lastne skladbe«. Verjetno je poimenovalna zagata v tem, da je šansonjer po eSSKJ »kdor izvaja šansone« oz. po SSKJ² »pevec šansonov«, torej izvajalec, ne pa tudi avtor besedil in glasbe. Kantavtor se po navadi spremlja sam, medtem ko se Mlakar ne.
- 2 Rojen leta 1961 v Postojni, živi in dela v Novi Gorici. Je gledališki igralec in dramatik, zaposlen v SNG Nova Gorica.
- 3 *Štorije in baldorije* (1990), *Balade in štruncade* (1994), *Rimarije iz oštarije* (2001), *Romance brez krjance* (2008), *Porkaeva!* (2017).

Alojzija Zupan Sosič (ur.): *Čustva in slovenska književnost*.
Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2025 (zbirka Obdobja, 44)
ISSN: 1408-211X, e-ISSN: 2784-7152
ISBN 978-961-297-712-2, 978-961-297-709-2 (PDF)

odkrito tudi poučne. Podaja jih skozi življenjske zgodbe posameznikov, samorefleksijo in upor posameznika ali skupine aktualni oblasti. Glasbeno, vsebinsko in jezikovno se umeščajo na zahodni rob slovenskega prostora in so odraz prepleta vsaj dveh kultur, slovenske in romanske. Večkratni nagrajenec tako na igralskem kot glasbenem področju je bil že deležen velike medijske pozornosti, manj kot bi si želeli pa raziskovalne. Vse pesmi s prvih treh albumov (Pižent 2006) ali posamične (Prezelj 2017) so doživele določeno raziskovalno pozornost literarnega ustvarjanja, posamične pesmi (Smole idr. 2013; Prezelj 2014) in vse s prvih štirih albumov so bile jezikovno analizirane (Krapež 2014), vendar le na ravni (zaključnih) študentskih del. V tem prispevku nas zanima jezikoslovna plat njegovega ustvarjanja s poudarkom na besednih figurah različnih oblik,⁴ s katerimi so izražena čustva, in sicer na primeru treh pesmi z zadnjega albuma *Porkaeva!* (2017). Analiza drugih jezikovnih ravnin je le obrobna.

2 Kako opredeliti Mlakarjev jezik

Čeprav se Mlakarjev jezik opredeljuje kot narečje, v terminologiji slovenskega narečjeslovja to ne more biti, saj je narečje skupina podobnih krajevnih govorov, ki imajo svoj jezikovni sistem na vseh jezikovnih ravneh in se znotraj narečja med seboj razlikujejo. Ustreza pa mu termin *kulturno narečje*, ki smo ga v devetdesetih letih povzeli po nemškem narečjeslovju, ko je narečna zvrst zelo množično začela prodirati v medije. Kulturno narečje je neke vrste arhaizirano nadnarečje, ki združuje narečne posebnosti več krajevnih govorov enega narečja ali celo več bližnjih narečij, jezikovne prvine avtorji izbirajo poljubno, lahko bi rekli po potrebi, tak jezik pa omogoča širšo identifikacijo ob zavesti, da je blizu vsem in hkrati last nikogar.

3 Poenostavljen strokovni zapis ali priredba

Pri zapisovanju narečnih fonemov, ki se lahko zelo razlikujejo od knjižnih in njihovega zapisa (pa še to z manj grafemi kot imamo fonemov), pri poenostavljenem, tj. nefonološkem, prihaja do pomanjkanja grafemov in zato težav, kako jih zapisati s knjižnimi, da se narečnost ne bi preveč izgubila. Skupen nabor takih grafemov se ni obnesel (npr. Štrekljev pri zbiranju narodnih pesmi), medtem ko je možno oblikovati izhodiščna načela in se po njih ravnati pri odločanju, s katerimi širše razumljivi grafemi narečne foneme prenesti v zapisano obliko vsakič posebej (za zbirko Glasovi po desetih izdanih knjigah gl. Smole 1994). S tem priložnostno oblikovanim sistemom znakov hkrati določimo tudi stopnjo ohranjenosti narečnih prvin v besedilu; seveda pa je treba načela vsakič opisati. Ta postopek prenosa govorne oblike v zapisano imenujem *priredba*, drugi postopki so še fonetični/fonološki zapis (t. i. transkripcija), glasovna poknjžitev in prevod v knjižni jezik (Smole idr. 2013); vsi postopki so strokovni.⁵ Pri laičnih, nestrokovnih, zapisih pa odvisno od narečnega govora ali kulturnega narečja nastajajo razne težave. Najpogostejše so povezane z (ne)zapisovanjem izgovorjenega polglasnika,

4 Tudi terminologija je v skladu z jezikoslovno vedo.

5 Postopkov se praktično učimo na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

dvoglasnikov tipa *ie* in *uo* nasproti *je(:)* in *uo(:)*, dvoustničnega (zaokroženega in nezaokroženega) *u/w*, pripornika *γ*, nedoslednostmi pri zapisu istovetnih pojavov itn. Pri zapisu Mlakarjevih besedil v kraškem kulturnem narečju je dvoglasnik *ie* pogosto neustrezno zapisovan z *je* (*grjeh*), saj prvi del ni soglasniški, medtem ko je *uo* (*Buoh*) zapisovan ustrezno, torej z dvema samoglasnikoma. Je pa z *u* po nepotrebnem zapisovan (soglasnik) *u* različnega nastanka (*je garou, odprau*). V prilogi so obravnavane pesmi zapisane v poenostavljenem strokovnem zapisu, kjer poleg osnovnega načela, da samoglasnikov ne zapisujemo z znaki za soglasnike in obratno, upoštevam še naslednja načela: besede z drugačnim naglasom od knjižnega onaglašam odvisno od dolžine samoglasnika s krativcem ali ostrivcem (*gàrov, nàrdit, nàrdu*), dvoglasnika *ie* in *uo* dosledno zapisujem z *ie* in *uo* (*ciev sviet u sedmih dneih, Buoh, luotu, kakuo*),⁶ prav tako izgovorjeni polglasnik (*tiedan, dargaci, numalčk, nàrdu*), izgovorjeni soglasnik *u* različnega nastanka zapisujem z *v*, ker smo ga v izglasju in pred soglasnikom navajeni tako brati iz knjižnega jezika (*garov, je tov*), predlog *v* zapisujem po izgovoru, tj. z *u* le takrat, ko se tako izgovori (*u sedmih*), prav tako z *u* zapisujem vse tiste (tudi zlite) glasove različnega izvora, ki se tako, samoglasniško, izgovarjajo (*v sobuotu, je ustvaru, vidu, nàrdu*), v notranjih zlogih z znakom *g* označujem priporniško izgovorjen soglasnik *g* (*dvignu, dvignu*),⁷ v izglasju pa z ustrežnejšim *h* (*Buoh, nah*).

4 Analiza izbranih besedil z zadnje zgoščenke *Porkaeva!*

Naslov zgoščenke, ki je izšla leta 1917, je po Mlakarjevih besedah »najbolj butasta kletvica, ki jo poznam«. Na spletu je najti naslednjo predstavitev:

Tudi na peti plošči z naslovom *Porkaeva!* izjemno skromnega in skopega izgleda (brez besedil, fotografij, spremne besede), ki jo je konec lanskega leta kot vse preostale izdala Založba kaset in plošč RTV Slovenije, zvesto sledi svojemu načinu podajanja zgodb, aranžerskemu minimalizmu ter preverjenim tematikam. Te se delijo na tri sklope: biblijsko-mitološki (Izvirni greh, Ja, Hudič!!!, Čuoja), politični (Volitve, Belo in rdeče), ljubezenski sklop (Ajnglc, Šuolni). In tu je še Kontrabas, oda tistim »monam«, ki gledajo soliste v rit, na katere vsi pozabljajo in brez katerih ne bi bilo muzike. David Šuligoj, njegov zvesti glasbeni kamerad, pa menja je poprime za harmoniko in kitaro, odvisno od nareka besedila, tematike, zvena, konteksta. (Juvančič 2018)

Za jezikoslovni prikaz izražanja čustev sem izmed devetih izbrala dve (po zgoraj navedeni vsebinski razvrstitvi) biblijsko-mitološki pesmi, Izvirni greh in Čuoja, in eno ljubezensko, Šuolni. V drugih pesmih najdemo še angela kot simbol ljubezni in predanosti, avtor ljubezen enači z boleznijo, a šaljivo doda, da je posebna v tem, ker v posteljo

6 Dvoglasnika *je:* in *uo:* se pri Mlakarju pojavljata v besedilih v notranjskem kulturnem narečju (*'tje:kla, 'uo:da*), ki bi ju poenostavljeno zapisali z *je* in *wo*, v kulturnem kraškem narečju pa je lahko predstavnici *u* (*wosmi*).

7 Menim, da je grafem *g*, če želimo zapisati njegov od knjižnega različen izgovor, primernejši od *γ*, saj je razumljivejši za vse. Nič pa ni narobe, če ga zapisujemo kar z *g*, saj ljubitelji Mlakarjevih pesmi izgovor poznajo; nikakor pa ni ustrezen zapis s *h*, saj ga s tem izenačimo z nezvenečim pripornikom *h*.

položi dva (Aĵngəlc), razočaranje in nezadovoljstvo zaradi oblasti (Volitve) vzporeja z istočasnostjo pravice do volitev in alkohola, razočaranje nad družbo pa z orkestrom (Kontrabas), v katerem bi bil marsikdo rad solist, a ta zveni dobro samo zato, ker je nekaterim več do glasbe kot do samih sebe (npr. kontrabasistu).

4.1 Izvirni greh

Prva pesem z zgoščenke ima »svetopisemski« naslov Izvirni greh, za katerega vemo, da se je zgodil v »raju«, ki je dogajalni prostor dialoga med Adamom in Evo ter Bogom. Osnovno čustvo, ki se prepleta skozi celotno pesem, je razočaranje. Po *Slovarju čustev* (SČ) ga občutimo, »kadar se stvari ne odvijajo v skladu z našimi pozitivnimi pričakovanji. Pogosto je posledica tega, da so pričakovanja bodisi nestvarna bodisi izhajajo iz pretiranega občudovanja kake osebe.« Nekoliko krajše pomen opiše SSKJ²: »neugodno duševno stanje, ki ga povzroči neizpolnitev želj, pričakovanj«. Razočaran je najprej Bog, ko je, potem ko je ves teden *garal kot črnc*, v soboto že utrujen ustvaril Adama in v ponedeljek, torej po počitku v nedeljo, videl, da ga ni naredil prav. Da bi malo dvignil povprečje ljudem, je naredil še Evo. V raju naj bi *živela kot dva angela in za vekomaj*, torej večno, pod pogojem, da ne bosta jedla sadeža *z drevesa spoznanja dobrega in zlega*, sicer pa ju čaka trdo delo (kako *živeti od svojih žuljavih rok*), bolečina (Evo *kadar otrok se rojeva*), dvom, strah, nesreča, jok, za konec pa *se povrneta v prah in pepel*. Razočaranje kaj kmalu izrazi tudi Eva, ki jo lepote raja in nesmrtnost v njem ob neodzivnem Adamu lahko le dolgočasita in povzročita občutek večnosti *že po en par dne*. Živeti hoče *življenje vredno življenja*, polno, nepredvidljivo, minljivo, polno čustev (»Kakuo sriečən boš, če kdaj nisi nesriečən, / kakuo boš korajžən, če te ni kdaj strah«) in ob »polnokrvnem« moškem (»Gospuod, jest ob sebi čem miet tacga muoža, / ka zna me zagrabit takuo, da me kap«). Hkrati mu priporoči, naj se posvetuje z njo, preden bo spet kaj ustvaril. Eva zavestno utrga jabolko in ga ponudi Adamu, da bi z njim čimprej doživela »življenje vredno življenja« in – ona izžene Boga iz raja (»Gospuod, ne zamieri, dej, pusti nas same, / spoduoblo bi se, da se zmakneš spod nuog.«). Bog uvidi, da se je spet zmotil, saj je Evo preveč obdaril z lepoto, pogumom, pametjo; in čeprav je prav potihlo celo zaklel, ker mu ni šlo v račun, da *baba ve kdaj od Boga eno več*, se je po prstih odpravil proč in zdi se, kot da se je s tem dejanjem njegovo razočaranje vendarle spremenilo v zadovoljstvo.

Pesem je večinoma izvajana v kulturnem kraškem narečju s prepoznavnimi značilnostmi na vseh jezikovnih ravneh: a) glasoslovno-naglasni: naglasni umiki in nalihe (*gàrov, nàrdit, nàrdu, muoža, zakunu je*), dvoglasnika *ie* (*ciev sviēt, viečnu, dneih*) in *uo* (*Buoh, kakuo, v sobuotu, se je luotu*), v izglasju *-u* oz. *-o* glede na izvor (*u sobuotu, Evu*: *malo, zdielo*, tudi: *ku, nu* 'eno'), številna zlitja samoglasnikov s soglasniki (*ustvaru, vidu, reku, pretiravu, vpraši*), izgovorna priličenja (*tov, prov, gàrov*), preglas ob *j* (*sej, nej, dej, kej, zdej*), mehkonebni zveneči pripornik *g* in v izglasju *-h* za *g* (*gàrov, Buoh*), b) oblikoslovni: *narliepša*, c) besedotvorni: *numalo* 'nekoliko, nekolikanj', (*nu*)*màlčk* 'malo, nekoliko', *lohkor* 'lahko', *jabka* 'jabolko' in č) leksični: *en par* 'nekaj', *ne gejnja* 'nejenja, ne neha', *dželoža* 'ljubosumna' (romanizem), *glih* 'ravno' (germanizem),

cajt 'čas' (germanizem). V knjižnem jeziku pa je naslov in tako govori Bog, v katerega govorici slušno prepoznamo idiolekt tedanjega verskega veljaka.

K izražanju čustev pripomorejo tudi stalne besedne zveze, v pesmi se pojavijo: *izvirni greh* (verski termin), *garati kot črnc* (primerjalni frazem, v osrednjem prostoru s sestavinami *delati*, *garati kot zamorec* 'delati veliko, težko in za majhno plačilo'), *živeti kot dva angela* (prenovljen frazem, morda samo primera, ustreznega primerjalnemu frazemu *živeti kot ptiček na veji* 'živeti svobodno, brez skrbi'), *drevo spoznanja* ('spoznanje dobrega in zlega v življenju, njegove razsežnosti in zapletenosti'), *živeti od svojih žuljavih rok* ('trdo delati'; med frazemi knjižnega jezika ga ne najdemo), *povrniti se v prah in pepel* ('umreti'), *tako, da me kap* ('v veliki meri'; med frazemi knjižnega jezika ga ne najdemo), *zmakniti se spod nog* ('odstraniti se, umakniti se, zamakniti se, ne ovi-rati koga pri čem').

V pesmi se izraža naklonjenost do žensk; te niso samo lepe, ampak odločne, pogumne, polne življenja, predvsem pa pametne, kar prizna celo njihov stvaritelj, Bog (»Čudna reč, prav res ne razumem, kako je mogoče, da baba ve kdaj od Boga eno več.«).

4.2 Šuolni

Kot metaforo za človeka Mlakar že v samem naslovu pesmi Šuolni uporabi besedo *šolen* 'nizek čevlj' (star germanizem), za osamljenost na eni in srečo v dvojce na drugi strani glede na to, ali se šolen pojavi v paru ali sam. Osamljenost je »[n]eprijeten občutek socialne nepovezanosti, stiska, ki nastopi, kadar menimo, da kvantiteta in še posebno kakovost naših socialnih odnosov ni taka, kot bi si želeli« (SČ). Osamljen je po SSKJ² tisti, »ki je brez družbe, brez povezave z drugimi«, medtem ko »[s]rečo občutimo, kadar se nam izpolni najpomembnejša želja; tudi zelo intenzivno veselje in/ali užitek« (SČ). SSKJ² pomene besede sreča še bolj razdela, najbližje opisu čustva pa je 4. pomen nav. ekspr. »stanje duševnega in telesnega ugodja ob izpolnitvi želja, ciljev«. V prvi kitici je avtor hote ali nehote poučen v smislu, da moramo sebe sprejemati takšne, kot smo (»bet, kar si, tuo ni sramota«); tudi šolen je s sabo zadovoljen, čeprav ni sam odločal o barvi, obliki, velikosti in snovi, iz katere je narejen. V drugi kitici naredi vzporednico med veliko količino šolnov v paru in šolnom, ki je v tej množici brez para in zato sam, osamljen. Enako je s človekom: »edino takrat nismo sami, edino takrat, ka smo u dvieh«. V tretji kitici sopostavlja osamljenost enega šolna (»en sam manj je ku nobedən«) in – kljub razlikam med njima – srečo v dvojce (»Ma korajžno pej korači«) ne glede na vrednost (»Pej če je pol plače vriedən«), v četrti pa opomni, da je usoda vseh in vsega v staranju, minevanju (»iz šuolna znucana škarpeta rata«), radost (»stuorjo, da ti gre na smieh«) in sreča pa v tem, da sta še vedno skupaj (»ma so srečne, ka so v dvieh«). V peti kitici imamo občutek, da sreča dobesedno dobi krila, izpoved lirskega subjekta pa se od šolna vse bolj osredotoča na človeka (»ries, ku šuolni smo ljudje«) in naposled nase (»lih taku, ku ni strah mene, / kar te mam ob sebi jest«). Prvooseben ostane tudi v zadnji, šesti kitici, ki je dramatični vrh izpovedi ljubezni svoji drugi polovici (»ti ku prvi dan si liepa«) in šaljivo upoveden izraz sreče, ker sta še vedno skupaj (»toja te škarpeta čaka, / pridi, stara, še smo v dvieh«).

Pesem je v celoti v kulturnem kraškem narečju. Poleg tipičnih glasovnih značilnosti so v njej še bolj opazne leksične, germanizmi in romanizmi, za katere je značilno, da se ravno v kraškem narečju najbolj prepletajo: germanizmi (*šuolən*, *glih* 'enak(o)', *zavintan* 'zavihan, obrnjen', *zgliha* 'izenači', *znucana* 'izrabljena', *cajt* 'čas', *gvišno* 'gotovo'), romanizmi (*lušo* (*šuolən*) 'eleganten', *buota* 'sukneno nizko obuvalo; škorenj', *korajžno* 'pogumno', *škarpeta* 'ponošen, star čevelj', *škrtaca* 'krtača', *deštin* 'usoda', *ma* 'toda', *stuorjo* 'povzročijo') ter tudi lokalizmi (*iz čega* 'iz česa', v *dveh* 'skupaj', *pej* 'pa', *vkop* 'vkup, skupaj', *stara* 'žena').

4.3 Čuoja

Zadnja pesem na zgoščenki ima naslov Čuoja ('poleno'). Lirskemu subjektu se v sanjah pojavi »Matilda s koso« ('smrt') v trenutku, ko je v hramu, gostilni, »u narbujsi klapi« ('sam') »praznil glaže« ('pil'). Naroči mu, naj, preden ga vzame, razmisli o vrednosti svojega življenja in hitro še kaj popravi. Najprej ga je seveda preplaval strah (»wad straha sëm se do kalcet usrov«), čustvo, ki »nastopi, kadar se nam zdi, da smo ogroženi – mi, naše vrednote ali tisto, kar se nam zdi pomembno – in da nimamo moči, da bi se zaščitili« (SČ). Po razmisleku ugotovi le to, da se ga bodo ljudje spominjali po tem, da jih je zabaval (»po vseh štroncadah«) in spravljal v smeh. Vrednost svojega življenja primerja s polenom, *čuoja*, od katere ostane na videz le kupček pepela, dejansko pa je njeno bistvo v tem, da je nekoga prijetno ogrela in v njem vzbudila občutek ugodja – »prijeten občutek, ki nastopi, kadar so naše potrebe zadovoljene v ustrezni meri« (SČ) – in veselja, ki ga »občutimo, kadar se nam izpolni velika želja; [je] tudi občutek popolnega zadovoljstva« (SČ). V tem smislu ima njegovo življenje vendarle svoj pomen in ne misli ničesar spreminjati. Z eno izjemo: »numələč bəl hitro bom popil ta zadni glaž«.

Tudi ta pesem je v kulturnem kraškem narečju.

Osnovna metafora je seveda čuoja 'poleno', nepomembna stvar, ki pa človeku vendarle povzroči ugodje in veselje. Od stalnih besednih zvez srečamo lokalno *najboljša klapa* 'sam', širše znan frazem *Matilda s koso* 'smrt' in *od straha se do kalcet usrati* 'od strahu se do nogavic, tj. zelo, podelati', ki bi bila frazeološka brez prvega dela, torej samo *do kalcet se usrati* 'zelo se prestrašiti'.

3 Zaključek

Čeprav je večina Mlakarjevih pesmi nabitih s čustvi, pa iz zapisanih besedil ni bilo enostavno izluščiti jezikovnih elementov, ki jih ubesedujejo. Čustveno polnost namreč ustvarja celota njegove izvrstne interpretacije, uglasbitev, odlična glasbena spremljava Davida Šuligoja, izbor jezikovnih sredstev od izbora (narečne) osnove do posameznih besed in (stalnih) besednih zvez.

Raziskovalni program št. P6-0215 (Slovenski jezik – bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave) je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Viri in literatura

- eSSKJ: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. www.fran.si (dostop 17. 5. 2025)
- JUVANČIČ, Katarina, 2018: *Porkamlakar! Odzven* 6. 3. 2018. <https://www.sigic.si/porkamlakar.html> (dostop 16. 5. 2025)
- KRAPEŽ, Katja, 2014: *Narečno v izbranih besedilih Iztoka Mlakarja*. Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=44238> [jezikoslovna analiza narečnega v 32 pesmih]
- MLAKAR, Iztok, 2017: *Porkaeva!*. Ljubljana: Založba kaset in plošč RTV Slovenija.
- PIŽENT, Lara, 2006: *Kantavtor Iztok Mlakar*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. [intervju, povzetki pesmi, literarnovedna obravnava, v prilogi vsa besedila in slovarček narečnih besed]
- PREZELJ, Martina, 2014: *Jezikoslovna obdelava pesmi En glaž vina mi dej Iztoka Mlakarja*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. [različne vrste prepisa – fonetični, poenostavljen strokovni prepis in prevod – in slovarska obdelava pesmi En glaž vina mi dej z zgoščenke *Štorije in baldorije*]
- PREZELJ, Martina, 2017: *Intermedialnost: prenos kantavtorske pesmi v kratki animirani film*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. [obrnava intermedialno razmerje med uglasbenim besedilom in animiranim filmom na primeru *Čikorje an' kafe*]
- SMOLE, Vera, 1994: Folklorist med prevajanjem in zapisovanjem. *Traditiones* 23. 143–154.
- SČ = *Slovar čustev*. <https://www.psihoterapija-ordinacija.si/osebnost-in-odnosi/slovar-custev> (dostop 15. 1. 2025)
- SMOLE, Vera idr., 2013: *Čikorja in kafe Iztoka Mlakarja v jezikoslovni obravnavi*. Broširana izdaja. Ljubljana: Filozofska fakulteta. [gl. Prezelj 2014]
- SSKJ² = *Slovar slovenskega knjižnega jezika. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*. www.fran.si (dostop 17. 5. 2025)

Priloga

Izvirni greh

Buoh oče en tiedən ku črnc je garov,
 sej ciev sviet u sedmih dneih nêrdit je tov,
 v sobuotu je zmatran še Adama ustvaru,
 v pondielk vidu je, da ga ni nêrdu prov.
 Da bi vsaj numalo popravu zadevu,
 da malo bi dvignu povprečje ljudem,
 se luotu spiet diela je an nêrdu Evu,
 an reku: »Resnično, to vama povem,
 o, Adam, o, Eva, bodita vesela,
 poglejta, za vaju ustvaril sem raj,
 in kot mož in žena tu bosta živela
 tako kot dva angela za vekomaj.
 Ne bo si želel te on, niti ti njega,
 če jedla ne bosta s te jablane tu,
 z drevesa spoznanja dobrega in zlega,
 poznala ne bosta skrbi, ne strahu.
 A če v jabolko ugrizneš, boš videla, Eva,
 kako živiš od svojih žuljavih rok,
 kako boli, kadar otrok se rojeva,
 kaj dvom je, kaj strah, kaj nesreča, kaj jok.
 In z možem ne bosta več mogla narazen,
 saj ti boš edino, kar on bo imel,

on vse, kar imela boš ti in za kazen
 nekoč se povrneta v prah in pepel.«
 »Je liep Paradiž,« reče Eva veselo,
 »taku grozno liep, da ni treba nas dvieh
 napraviti nesmrtni, sej se nam bo zdielo,
 da viečno živimo že po en par dneih.
 An ta, ka se zdi mälčk poduobən človeku,
 ka praviš, da Adam je, nej bo muoj muož,
 me gleda, ne vie, kej bi nêrdu, kej reku,
 dej vpraši me prej, ku spet kej ustvaru boš.
 Vieš, jest čem življenje ries vriedno življenja,
 ka nikdar ne vieš, kej pærnesu bo dan,
 življenje, v kati erga človk viervat ne gejnja,
 čeprov vie, da z usakim ga dneivom je manj.
 Kakuo sriečən boš, če kdaj nisi nesriečən,
 kakuo boš korajžən, če te ni kdaj strah,
 an kakuo nej moj muož bo spoduobno obliečən,
 če zdej niti tega ne vie, da je nah.
 Gospuod, jest ob sebi čem miet tacga muoža,
 ka zna me zagrabit takuo, da me kap,
 čem dieca, da bom jest na njega dželoža
 že zdej, ka na svietu še ni drugih bab.

Je liep Paradiž, gospuod, narliepša hvala,
takuo liep, da muorem tu nòrdit čimprej.«
Je jabku ubrala, ju Adamu dala
an rekla: »Na, Adam, kej čakaš, dej, jej!«
»Če prov viem, gospuod, za ta grieh bomo umrli
an lohkor pozabimo na rajski vrt,
je sladka ta jabka, ka nam gre po gri
an glih zatuo, ka nas en dan čaka smrt,
bi bil zdej že cajt, da moj muož me objame,
da stisnem se k njemu takuo, ku če Buoh.

Šuolni

Šuoln sam si ne izbira tuo,
iz čega bo narjen,
kejšna bo njegova miera,
če bo črn, biev, rumen.
Nej bo lušo šuolən al buota,
s tem kar je, je zadovuolən,
bet, kar si, tuo ni sramota,
nisi sam kriv, da si šuoln.

Ma nej bo šuolnu že tkuo puhna omara,
da ne vieš več z njimi kam,
an en šuolən je brez para,
je med vsemi šuolni sam.
An vidiš, glih taku je z nami,
glih taku je pər ljudieh,
edino takrat nismo sami,
edino takrat, ka smo u dvieh.

Pej če je pov plače vriedən,
je taku, ku da ga ni,
en sam manj je ku nobedən,
vsak korak pretežk se zdi.
Ma korajžno pej korači
zravən tizga izmed vsih,
ka zavintan je dərgači,
ma useglih mu je glih.

Gospuod, ne zamieri, dej, pusti nas same,
spoduoblo bi se, da se zmòkneš spod nuoh.«
An vidu je Buoh, da je dal ji lepotu,
ji dal je korajžu an pamet u glavu,
pozabu ni neč, ma se vseglih je zmuotu,
pər vseh treh rečieh je numòlčk pretiravu.
Po prsteh odpravu se proč je Buoh oče,
prov tiho zakunu je še: »Čudna reč,
prav res ne razumem, kako je mogoče,
da baba ve kdaj od Boga eno več.«

Ne zgliha, kar nərđijo lieta,
ne škrtaca, ne globin,
iz šuolna znucana škarpeta rata,
tajšən je deštin.
Ma, če so še ukop diesna, lieva,
stuorjo, da ti gre na smieh,
ena h drugi se zadieva,
ma so srečne, ka so v dvieh.

Duo nas tajšne je napravu,
ries, ku šuolni smo ljudje,
če si sam, korak se ustavu bo,
če v dvieh si, pej kar gre.
An ni te strah poti nobene,
strmih klancu, blatnih ciest,
lih taku, ku ni strah mene,
kar te mam ob sebi jəst.

Poglej se, ti ku prvi dan si liepa,
jəst pej, ugasni luč, je cajt,
če je ries ljubezən sliepa
guišno u temi puot zna najt.
An sej sta samo dva koraka,
ries ni tòžko nòrdit jeh,
toja te škarpeta čaka,
pridi, stara, še smo v dvieh.